

E.T. - The Extra-Terrestrial

Steven Spielbergs film *E.T.* från 1982 är idag en modern klassiker. År 2002 hade filmen nypremiär i en digitalt förbättrad och något förlängd version, kallad *E.T. The Extra-Terrestrial: The 20th Anniversary*.

Filmen handlar om en rymdvarelse som lämnas kvar på jorden sedan hans rymdskepp hastigt gett sig av. Rymdvarelsen tas om hand av en tioårig pojke som själv drabbats av en stor sorg sedan hans föräldrar just separerat. Det visar sig att rymdvarelsen kan kommunicera med pojken genom att pojken får erfara rymdvarelsens känslor. Filmen *E.T.* kan ses av en bred publik i alla åldrar.

Den här handledningen vänder sig framför allt till dig som ska se och diskutera filmen tillsammans med elever i årskurs 3-6. Berättelsen om *E.T.* aktualiserar frågor om spänning på film, om samspelet mellan verklighet och fantasi och om viss religiös symbolik.

En filmhandledning av

KLAS VIKLUND

Handling

En rymdvarelse lämnas kvar på jorden sedan hans rymdskepp hastigt gett sig av. Rymdvarelsen jagas av mystiska män och gömmer sig i ett trädgårdsskjul till en villa i ett förortssamhälle i Los Angeles, Kalifornien. I villan bor tioårige Elliott tillsammans med sin storebror Michael och lillasyster Gertie. Syskonen lever ensamma med sin mor. Föräldrarna har just separerat och fadern har rest till Mexico med en ny kvinna.

Elliott finner rymdvarelsen och tar hand om den. Han ger den namnet *E.T.* - The Extra-Terrestrial, utomjordingen. Elliott upptäcker att rymdvarelsen kan kommunicera med honom genom att han får erfara rymdvarelsens känslor. Medan Elliott är i skolan undersöker *E.T.* vad som finns i kylskåpet hemma hos Elliott och hans familj. När *E.T.* dricker öl och berusad går in i en vägg reparar Elliott i skolan och ramlar ned på golvet under sin skolbänk.

E.T. konstruerar en signalapparat varmed han anropar de sina i världsrymden. *E.T.* blir sjuk av hemlängtan och även Elliott blir dålig. De mystiska män som jagar rymdvarelsen visar sig vara forskare. De lokaliserar rymdvarelsen till Elliotts hus. Elliott och *E.T.* är båda mycket nära döden. Rymdforskarna står handfallna. *E.T.* ger upp andan och hans inflytande över Elliotts hälsa avbryts. Elliott tillfrisknar omedelbart.

Rymdforskarna packar liket av *E.T.* i en frysbox. Då Elliott sömner vid frysboxen uppstår *E.T.* från döden. Med hjälp av sin storebror och broderns kamrater rymmer Elliott med *E.T.* Rymdforskarna jagar dem. *E.T.* leder barnen till en glänta i skogen där ett

rymdskepp väntar. Elliott och *E.T.* tar farväl av varandra. *E.T.* går ombord och rymdskeppet lämnar en regnbåge efter sig i skyn när det försvinner ut i universum.

Att skapa spänning

Ett sätt att närma sig en film som *E.T.* är att utgå från den omedelbara upplevelsen av filmen, att det är spännande, medryckande och gripande. Men vad är det som gör en film eller en berättelse spännande? Det klassiska sättet att börja en dramatisk historia är att låta huvudpersonen ställas inför ett problem, att låta någon hamna i ett rejält underläge. Då uppstår en spänning. Man undrar hur det ska gå.

- Hur börjar filmen *E.T.*? Vilka problem är det rymdvarelsen råkar ut för?

För att spänningen ska bibehållas måste vi som tittar engagera oss i historien. Det gäller för berättaren att så snabbt som möjligt få oss i publiken att identifiera oss med en eller ett par personer i historien. Genom att filmskaparen talar om vilka huvudpersonerna är och vad de står för kan vi välja vem vi vill hålla på. Ofta är det lätt att identifiera sig med någon som är liten och utsatt.

- Tänk på inledningen till filmen *E.T.* Försök att utifrån begrepp som "ofarligt och hotat", på den ena sidan, och "skrämmande och hotfullt", på den andra sidan, beskriva hur detaljer och företeel-

ser ställs mot varandra i skildringen av mötet mellan rymdvarel- sen E.T. och de mystiska männen som äger rum i filmens första scen. Hur uppfattar vi rymdvarelsens nakenhet, röda bultande hjärta och den lilla haren som inte blir rädd för rymdvarel- sen när detta ställs mot de mystiska männens stor bilar, starka ficklamor, slamrande nyckelknippor och häftiga intrång i skogen?

För att öka dramatiken och förstärka identifikationen med någon av de medverkande kan filmskaparen genom olika berättartek- niska grepp låta oss ta parti för den ena eller den andra parten.

- Försök minnas hur mötet mellan E.T. och de mystiska männen berättas konkret i bild. På vems sida ställer sig filmskaparen? Hur är kameran placerad? Vad betyder det när vi betraktar världen genom en lågt placerad kamera som är på samma nivå som E.T. så att vi ser de mystiska männen i midjehöjd då de i jaktsekven- sen plöjer fram genom gräset? Vems blick är det kameran intar?

Personerna

Om vi ska lära känna huvudpersonerna så att vi förstår vilka de är, vad de har för egenskaper och bakgrund, så måste filmskapa- ren berätta det för oss.

Skriver man en bok kan man författa en mening: "Elliott är en pojke som är mycket känslig för vad som försiggår i hans omgiv- ning." Men en film berättar inte med ord, utan genom att gestalta information i bild. Då kan man till exempel välja att låta rollen som Elliott spelas av en pojke med vekt utseende och stora öron. Öronen får bli ett tecken på hur mottaglig och lyhörd pojken är för vad som sker i hans närhet. Filmskaparna hjälper oss på vägen genom att klippa den unge skådespelarens hår så att öronen framträder tydligt. Det är också en fråga om att utrusta skådespe- laren med kläder och rekvisita som ger rätt vägledning.

Som publik erbjuds vi också en mängd upplysningar genom att människor i filmens dialog talar med varandra. Ofta är det då inte så viktigt vad som sägs, utan på vilket sätt de uttalar repli- kerna och hur människor runt omkring reagerar på det som sägs.

- En av de mystiska männen heter Keys. Det är han som bär en nyckelknippa utanpå sina byxor. Nycklarna kommer aldrig till användning i filmen. De har en symbolisk funktion. Vilka olika saker kan nycklarna sägas symbolisera? Förutom Keys, vilka är de andra vuxna vi möter i filmen? Hur skildras de vuxna? Vilket intryck får vi av Keys och de andra männen då de till en början aldrig visas upp med sina ansikten, utan bara skildras från midjan och nedåt? Finns det någon vuxen som skildras annorlunda? Hur är det med Elliotts mamma Mary? Trots att hon ofta finns närva- rande tycks hon aldrig riktigt ha tid att se sina barn.

- Vad får vi veta i filmen om förhållandena i Elliotts familj? Var är fadern? Vad händer vid köksbordet när moderns och barnens samtal plötsligt kommer in på att fadern åkt till Mexico med en kvinna vid namn Sally? Varför vill ingen prata om det? Är det inte tillåtet att öppet visa att man är ledsen i Elliotts familj? Varför?

- I vilken situation möter vi Elliott första gången? Vilken relation har Elliott till sin storebror och broderns jämnåriga kamrater? När Elliott vill vara med och spela "Drakar och demoner" tillsam-

mans med sin storebror och broderns kamrater vid köksbordet ber Elliotts storebror att Elliott ska fråga kamraten Steve. Steve är spelledare. "He has absolute power", säger brodern. Vad berät- tar denna scen om Elliotts position i familjen? Uttrycket "abso- lute power" återkommer senare i filmen. I vilket sammanhang och med vilken betydelse?

- När de mystiska männen lokaliserat E.T. till Elliotts hus börjar vi få se deras ansikten. Men de ger fortfarande ett skrämmande intryck. Parallellt med att de vuxna forskarna börjar skildras mer normalt insjuknar E.T. och Elliott. Vad händer med scenografin? Hur förändrar forskarna Elliotts hus? Vad betyder dessa omstän- digheter för att de vuxna fortfarande ger främmande och skräm- mande intryck?

Elliott och E.T.

Filmen E.T. handlar om hur det är att lämnas ensam kvar när någon man tycker om reser bort. Filmen handlar om hur viktigt det är att man får bearbeta känslan av saknad. Filmen visar att det är legitimt och viktigt att få sörja.

- Filmen *E.T.* har två huvudpersoner, E.T. och Elliott. När vi möter dem i filmen befinner sig båda två i var sin liknande situa- tion. På vilket sätt?

- Vad får rymdvarel- sen E.T. för betydelse för Elliott? En leksak? Ett husdjur? En livs levande rymdinvånare att skyta med inför de stora grabbarna? En vän vars känslor blir hans egna? Jämför gärna med den betydelse E.T. får för de andra i familjen: För Gertie? För Michael? För modern?

Filmen *E.T.* lär oss att skilsmässor är smärtsamma. Men filmen säger samtidigt att skilsmässor är en oundviklig del av livet som man ibland måste acceptera. Den smärta som Elliotts skilsmässa från fadern innebär jämförelse med E.T:s separation från rym- dskeppet och manifesteras slutligen i att Elliott och E.T. måste skiljas från varandra.

- Vilken förändrad och magisk innebörd får det engelska ordet för "aj" - "ouch" - i filmen? Elliott säger det när han skär sig på sågklingan till signalapparaten. E.T. upprepar ordet när han botar Elliotts skärsår. E.T. säger det när han längtar hem. Och både E.T. och Elliott använder det i avskedsögonblicket i slutse- nen. Det tycks som om ordet efter hand kommer att avse ett känslomässigt tillstånd snarare än en fysisk smärta. Försök att beskriva denna känsla.

När Elliott och E.T. möts blir de själsfränder i sin sorg. Likheten mellan dem understryks av deras namn där bokstäverna "E" och "t" är de som omsluter namnet "Elliott" på samma sätt som Elliott innesluts i E.T:s känslor. Kanske kan man tala om ett kärleksför- hållande mellan Elliott och E.T.

Har ni tillgång till filmmusiken ur *E.T.*, eller har ni möjlighet att se om filmen på video i klassrummet, kan ni prova att lyssna till musiken i inledningsscenen. På skivan kallas stycket *Three Million Light Years From Home*. Nästan på samma sätt som i fil- mens titel kan man där, med lite fantasi, läsa in hela berättelsen

komplikation i musiken: En spröd, ensam individ i form av en stråke (= E.T.) trevar sig fram. Först en gång. Sedan en gång till. Och får kontakt. Andra stråkar tar vid och härmar (= först Elliott, senare även hans syskon och broderns kamrater). Musiklingan upprepas och utvecklas. Den avbryts plötsligt av ett taktfast och militäriskt mässingsblås (= de mystiska männen, d.v.s. rymdforskarna).

- Fundera över på vilka olika sätt musiken i en film kan hjälpa till att åskådliggöra innehållet i historien.

Otroligt blir troligt

Filmen *E.T.* handlar om fantastiska saker som egentligen är otroliga. Genom att vi steg för steg introduceras för det fantastiska blir vi bekanta med vad som är möjligt just i den här berättelsen.

- Diskutera vad som är troligt och otroligt inom ramen för den verklighet vi möter i filmen *E.T.* Vad är det som gör att vi betraktar *E.T.* som en fantastisk berättelse? Var finns det fantastiska begränsningar? Tänk på scenen där Elliott och Michael anländer med *E.T.* i skåpbilen till lekplatsen där de stämt möte med Michaels jämnåriga kamrater. Greg tittar på rymdvarelserna och frågar: "Kan han inte bara stråla iväg?" Varvid Elliott svarar: "Detta är verklighet, Greg!" Hur skulle berättelsen sett ut om allt varit möjligt?

I filmen *E.T.* är situationerna som utspelar sig i gränslandet mellan riktigt och överkligt noga förberedda. Det är i dessa avsnitt som dramatiken i filmen tar sig starkast uttryck.

Filmen *E.T.* är uppbyggd så att olika förhållanden och villkor för berättelsen först introduceras så att vi i publiken först accepterar hur det ligger till. Sedan upprepas dessa förhållanden med viss variation och med ökad intensitet.

- Försök komma på några företeelser i filmen *E.T.* som bygger på introduktioner och upprepningar. Hur etableras och utvecklas *E.T.*'s underverk, till exempel förmågan att få saker att flyga? Vad mynnar detta ut i för dramatisk händelse? Hur etableras och utvecklas det faktum att *E.T.* kommunicerar via Elliotts känslor och vad mynnar detta ut i för händelse?

- En uttorkad krukväxt återkommer gång på gång i filmen. Vad har krukväxten för dramatisk roll? Vad kan krukväxten sägas symbolisera?

Religiös symbolik

En stor del av filmen *E.T.* är inspelad i studio. Även flera utomhusscener är byggda och filmade i studio. I studion har man ljussatt scenografin på ett förhållandevis realistiskt sätt. Allt ljus tycks komma från verkliga ljuskällor, till exempel lampor och fönster.

Ljuset är ofta mycket intensivt. Kontrasten mellan det skarpa, vita ljuset och skuggornas svärta är stora. Man har ofta fotograferat i motljus. Det skapar ett magiskt sagoskimmer i de annars mycket vardagsnära och verkliga bilderna.

Filmen *E.T.* är en saga. Filmen handlar om ont och gott. Det onda är rakt igenom ont, utan närmare förklaringar. Det goda är allt igenom gott. Sagor är fulla av symbolik och som gjorda för att tolka. Filmen *E.T.* är en berättelse som anknuter till en kristet-religiös symbolvärld. *E.T.* är en frälsargestalt och kan delvis liknas vid Jesus. Prova en sådan jämförelse: Det goda kraften kommer till jorden från en annan värld och får sitt första hem i ett skjul. Notera den blom-formade Betlehemsstjärnan ovanför skjulet i en fönstermosaik i Elliotts garderob. Det förekommer underverk och predikningar. Huvudbudskapet är "Be Good!". Men de vuxna och de lärda har svårt att ta till sig det godas besök. Jämför med bibelordet: "den som inte tar emot Guds rike som ett barn, han kommer aldrig dit in" (Lukasevangeliet 18:17). På samma sätt som Bibelns Jesus är *E.T.* en frälsargestalt som tar på sig människornas bördor, dör och uppstår. När *E.T.* slutligen reser lämnar rymdskeppet en regnbåge efter sig i skyn. Vad har regnbågen för betydelse enligt Bibeln? "Och Gud sade: [...] min båge sätter jag i skyn; den skall vara tecknet till förbundet mellan mig och jorden" (Första Moseboken 9:13).

Sedan filmens barndom har filmskapare ägnat sig åt fantastiska historier. Med hjälp av trickfilmning kunde man på film övertygande iscensätta resor i rymden, oanade, tekniska uppfinningar och sagobetonade äventyr.

En av världens första fantastiska filmer heter *Resan till månen* och gjordes av Georges Méliès i Frankrike 1902. Filmen handlade om hur några astronauter gjorde en resa till månen där de kom i konflikt med ett insektsliknande månfolk. Om man ser till frågor

FILMHANDLEDNING

som var aktuella när *Resan till månen* gjordes kan man tolka filmen som en samtidsatir. Månfararna är en omskrivning för jordens kolonialvälden som befinner sig i konflikt med de "oupp-täckta" delarna av världen här på jorden som man tagit i besittning.

Populärfilmen har ofta formulerat vad som rör sig i vår kulturs kollektiva medvetande när filmen beskrivit det samhälle som skildras. 1950-talets amerikanska science fiction-filmer handlade till exempel om hur det amerikanska folket fick besök av monster från världsrymden som ville ta deras land ifrån dem. Dessa berättelser kan i förtäckt form sägas handla om skräcken för kommunismen - om hur man i Amerika, under det kalla kriget, var rädd för att invaderas av världens andra stormakt. Rädslan för terror och invasioner ansas också i mer moderna amerikanska science fiction-filmer som *Independence Day* (1996) och *Mars Attacks* (1996). Om en jordbefolkningen i fredlig samexistens med rymdvarelser under viss övervakning berättas i filmkomedierna *Men in Black* (1997) och *Men in Black II* (2002).

- Försök att erinra er rymdberättelser där intrigen handlar om möten mellan rymdvarelser och människor. Finns det andra rymdfilmer vid sidan av *E.T.* som beskriver rymdvarelserna som våra vänner? I vilken utsträckning beskrivs de utomjordiska kulturerna som ett hot? Vad kan detta sägas återspegla? Vad är det som skrämmer oss idag?

E.T. The 20th Anniversary

Inför nypremiären 2002 av filmen *E.T. - The Extra Terrestrial: The 20th Anniversary* har Steven Spielberg digitalt låtit förbättra flera av filmens bilder och göra en ny ljudmix. Bland annat har E.T.s rörelser och ansiktsuttryck gjorts mer organiska och man har lyckats få Elliots cape att fladdra i vinden när han flyger med sin cykel. Det mesta av detta arbete är mycket subtilt gjort och egentligen ingenting man som åskådare särskilt uppmärksammar.

Den mest betydelsebärande digitala förändringen förekommer i filmens klimax, där E.T. och pojkarna jagas av poliser och säkerhetsmän. De gevär som poliserna och säkerhetsmännen bar i originalversionen har digitalt ersatts med walkie-talkies. Gevären har varit en laddad fråga för Spielberg som sedan filmens premiär 1982 haft svårt att förlika sig med viftandet av vapen inför barnpubliken. I samma anda av politisk korrekthet har ordet "terrorist" ersatts av ordet "hippie", i en scen när brodern Michael klär ut sig till Halloween.

Den nya versionen av filmen innehåller även två scener som aldrig togs med i originalversionen. Dels en scen med Elliot och E.T. i badrummet där E.T. råkar ramla ner i ett fyllt badkar, dels en mycket kort scen där Elliots mamma ger sig ut för att leta efter sin son under Halloween. Sammanlagt har filmen förlängts med cirka 5 minuter. Denna tid avser både nyinsatta scener samt förlängda eftertexter.

Mer att läsa

Melissa Mathisons manuskript till filmen *E.T.* har bearbetats till en roman av författaren William Kotzwinkle som utgivits på svenska (Bokförlaget Forum, Stockholm 1982).

Manuskriptet till filmen *E.T.* har publicerats i sin helhet i en

bok med en introduktion av Steven Spielberg och kommentarer kring inspelningen, *E.T. The Extra-Terrestrial From Concept to Classic. The Illustrated Story of the Film and the Filmmakers* (Pocket Books Simon & Schuster, London 2002).

På svenska finns en användbar och informativ genomgång av Steven Spielbergs filmarskap i en essä av Olle Sjögren som heter "Underbarn med närkontakt", publicerad i tidskriften *Filmhäftets* trippelnummer 1983:2-4.

Produktionsuppgifter

Manus: Melissa Mathison
Regi: Steven Spielberg
Produktion: Universal Studios, USA 1982 (2002)
Producent: Steven Spielberg, Kathleen Kennedy
Foto: Allen Daviau
Scenografi: James D Bissel
Kostym: Deborah Lynn Scott
Klippning: Carol Littleton
Ljud: Charles L Campbell
Originalmusik: John Williams
E.T. skapad av Carlo Rambaldi

I rollerna

Mary, Elliots mamma - Dee Wallace
Elliott - Henry Thomas
Keys - Peter Coyote
Michael, Elliots bror - Robert Mac Naughton
Gertie, Elliots syster - Drew Barrymore
Greg - K C Martel
Steve - Sean Frye
Tyler - C Thomas Howell
En flicka - Erika Eleniak
En skolpojke - David O'Dell
Naturvetenskapsläraren - Richard Swingler
Poliskonstapeln - Frank Toth
Ultraljudsmannen - Robert Barton
Skåpbilsmannen - Michel Darrell

Tekniska uppgifter

Speltid: 119 minuter
Format: Vidfilm (1:1,85)
Ljudsystem: Dolby Digital
Censur: Tillåten från 7 år
Svensk premiär: 28 mars 2002

Svensk distribution

United International Pictures, Box 9502, 102 74 Stockholm
Telefon: 08-556 065 70, fax: 08-556 065 89 www.uip.se

